

EUROPAPARLAMENTET

1999

2004

Plenarhandling

SLUTLIG VERSION
A5-0334/2003

8 oktober 2003

BETÄNKANDE

om kränkning av kvinnors rättigheter och EU:s internationella förbindelser
(2002/2286(INI))

Utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhetsfrågor

Föredragande: Miet Smet

INNEHÅLL

	Sida
PROTOKOLLSIDA	4
FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION	5
MOTIVERING	11

PROTOKOLLSIDA

Vid plenarsammanträdet den 13 februari 2003 tillkännagav talmannen att utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhetsfrågor i enlighet med artikel 163 i arbetsordningen hade beviljats tillstånd att utarbeta ett initiativbetänkande om kränkning av kvinnors rättigheter och EU:s internationella förbindelser och att utskottet för utrikesfrågor, mänskliga rättigheter, gemensam säkerhet och försvarspolitik hade utsetts till rådgivande utskott.

Vid utskottssammanträdet den 26 november 2002 hade utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhetsfrågor utsett Miet Smet till föredragande.

Vid utskottssammanträdena den 1 september och 2 oktober 2003 behandlade utskottet förslaget till betänkande.

Vid det sistnämnda sammanträdet godkände utskottet förslaget till resolution enhälligt med 1 nedlagd röst.

Följande var närvarande vid omröstningen: Anna Karamanou (ordförande), Olga Zrihen Zaari (vice ordförande), Miet Smet (föredragande), Ulla Maija Aaltonen, María Antonia Avilés Perea, Regina Bastos, Johanna L.A. Boogerd-Quaak, Armonia Bordes, Lone Dybkjær, Fiorella Ghilardotti, Rodi Kratsa-Tsagaropoulou, Thomas Mann, Maria Martens, Ria G.H.C. Oomen-Ruijten, (suppleant för Emilia Franziska Müller), Patsy Sörensen, Joke Swiebel, Feleknas Uca, Elena Valenciano Martínez-Orozco och Sabine Zissener.

Utskottet för utrikesfrågor, mänskliga rättigheter, gemensam säkerhet och försvarspolitik beslutade den 21 januari 2003 att inte avge något yttrande.

Betänkandet ingavs den 8 oktober 2003.

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION

om kränkning av kvinnors rättigheter och EU:s internationella förbindelser (2002/2286(INI))

Europaparlamentet utfärdar denna resolution

- med beaktande av EU:s yttre förbindelser, särskilt i enlighet med artiklarna 11, 177–178 och 181 i EG-fördraget,
- med beaktande av klausulen om de mänskliga rättigheterna i EU:s associeringsavtal och särskilt artikel 25 i Cotonouavtalet,
- med beaktande av artiklarna 4, 5, 6, 20 och 21.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna,
- med beaktande av EU:s årsrapport om de mänskliga rättigheterna 2001¹,
- med beaktande av rekommendation (2002) 5 av den 30 april 2002 från Europarådets ministerkommitté till medlemsländerna om våld mot kvinnor,
- med beaktande av resolution 2003/44 om införlivande av kvinnors rättigheter i FN-systemet och resolution 2003/45 om våld mot kvinnor från FN:s kommission för mänskliga rättigheter²,
- med beaktande av 1979 års FN-konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) och CEDAW-kommitténs allmänna rekommendationer nr 12, 14 och 19³,
- med beaktande av Wiendeklarationen och det handlingsprogram som antogs av världskonferensen för mänskliga rättigheter den 25 juni 1993⁴,
- med beaktande av slutdokumentet ”Beijing Plus 5 Review” om uppföljningen av handlingsprogrammet från Peking (130a)⁵,
- med beaktande av det grekiska ordförandeskapets uttalanden om att man kontinuerligt skall arbeta för att integrera jämställdhetsaspekterna i rådets (allmänna frågor) arbete och av att kvinnor fortsätter att utsättas för våld i många delar av världen,
- med beaktande av sin resolution av den 20 september 2001 om kvinnlig könsstympning⁶,

¹ EUT C 131 E, 5.6.2003, s. 138.

² <http://www.un.org/>

³ <http://www.unifem.org/>

⁴ [http://www.unhchr.ch/huridoca.nsf/\(Symbol/A.CONF.157.23](http://www.unhchr.ch/huridoca.nsf/(Symbol/A.CONF.157.23)

⁵ <http://www.unifem.org/>

⁶ EGT C 77 E, 28.3.2002, s. 126.

- med beaktande av sin resolution av den 7 februari 2002 om Europeiska unionens politik gentemot partnerskapsländerna i Medelhavsområdet för att främja kvinnors rättigheter och lika möjligheter i dessa länder¹,
- med beaktande av artikel 163 i arbetsordningen,
- med beaktande av betänkandet från utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhetsfrågor (A5-0334/2003), och av följande skäl:
 - A. Precis som CEDAW-kommittén slår fast i sin allmänna rekommendation nr 19² är våld mot kvinnor en form av diskriminering, eftersom kvinnors fysiska och mentala integritet kränks och kvinnor därigenom hindras från att helt och fullt åtnjuta allmänna och grundläggande mänskliga rättigheter, exempelvis rätten till liv och rätten till personlig säkerhet och integritet, i enlighet med universella och europeiska människorättskonventioner.
 - B. Enligt deklARATIONEN från 1993 års världskonferens om mänskliga rättigheter i Wien ingår kvinnors och flickors rättigheter oupplösligen, fullständigt och ofrånkomligen i de universella mänskliga rättigheterna. Åtgärder måste vidtas för att fullständigt avskaffa våldet mot kvinnor i samhället och privatlivet, något som bekräftas i 1995 års deklARATION och handlingsplan från konferensen i Peking.
 - C. Både kvinnor och män är offer för våld, men när de mänskliga rättigheterna tillämpas internationellt i praktiken tenderar man att uppmärksamma våld mot kvinnor i mindre utsträckning, något som bottnar i den bristande jämställdhet mellan kvinnor och män som råder i de flesta samhällen och icke acceptabla hänvisningar till kultur och traditioner.
 - D. EU har i uppgift att respektera och skydda de mänskliga rättigheterna i den internationella politiken och bör därför aktivt bidra till och vidta åtgärder för att avskaffa våld i alla former, men tills detta slutliga mål är uppnått bör det första viktiga steget vara att avskaffa grövre, förnedrande och/eller livshotande våld mot kvinnor.
 - E. Att könsstympa, stena, bestraffa offentligen, bränna, våldta och kasta syra på kvinnor eller att utsätta dem för hedersrelaterade brott, tvångsäktenskap, slaveri och sexuellt utnyttjande är särskilt upprörande och oacceptabla former av våld mot kvinnor och flickor.
 - F. Kvinnors individuella och kollektiva rättigheter är visserligen formellt stadfästa i internationell lagstiftning, men många partnerländer till EU har gjort olika förbehåll beträffande denna lagstiftning så att det är juridiskt omöjligt att tillämpa stora delar av den. När viktiga internationella konventioner undertecknas och ratificeras utan förbehåll försvåras å andra sidan deras tillämpning av otillräckliga mekanismer och av traditionellt eller religiöst betingade stereotyper. Endast sällan vidtas positiva åtgärder för att värna kvinnors rättigheter och för att integrera dem i det socioekonomiska livet.

¹ EGT C 284 E, 21.11.2002, s. 337.

² Våld i olika former: fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld, hot, tvång eller frihetsberövande.

- G. Sådant våld går inte att tolerera eller rättfärdiga med att det är en del av traditionen. Man kan inte hänvisa till och acceptera kulturell relativism när det handlar om viktiga mänskliga rättigheter.
- H. Det är beklagligt att kvinnor ständigt utsätts för olika former av våld i många av de länder som har handels- och utvecklingsavtal med EU. Därför bör man ha en helhetssyn på de sociala, kulturella, ekonomiska och juridiska faktorer som håller kvinnorna långt bort från maktens korridorer och förvisar dem till en underlägsen social och ekonomisk ställning.
- I. Rådet har i utvecklings- och handelsavtalen redan inrättat en rad rättsliga och politiska instrument för att se till att de mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatsprincipen¹ respekteras i partnerländerna.
- J. Kvinnor drabbas särskilt hårt av fattigdom och våld, samtidigt som de spelar en avgörande roll för utvecklingen och den sociala sammanhållningen i sina länder. Det är viktigt att beakta dessa två faktorer inom EU:s samarbets- och utvecklingspolitik.
1. Europaparlamentet välkomnar kommissionens meddelande om integrering av ett jämställdhetsperspektiv i EU:s utrikespolitik² och framhåller att det behövs tydligare och hårdare åtgärder för att bekämpa våldet mot kvinnor.
 2. Europaparlamentet ser med glädje att Cotonouavtalet med AVS-länderna innehåller bestämmelser där jämställdhetsfrågor behandlas som en del i den politiska dialogen (artikel 8) och där man tar upp kvinnors och mäns lika rättigheter och integrering av jämställdhetsaspekten (artikel 31) samt könsstymning (artikel 25)³.
 3. Europaparlamentet påminner om sitt initiativ (se berörda budgetposter i 2003 års budget) att inkludera en klausul om att underlåtenhet att vidta åtgärder för att förebygga och bekämpa grovt våld mot kvinnor (att stena, bestraffa offentligt, könsstympa, bränna eller våldta) är skäl att dra in EU-bistånd.
 4. Europaparlamentet välkomnar genomförandet av det nya EU-programmet om kvinnors sexuella och reproduktiva hälsa i 22 AVS-länder, som inleddes i januari 2003, och kräver att programmet skall utvidgas och främjas ytterligare.
 5. Europaparlamentet kräver ett ökat kvinnligt deltagande i internationella organisationer, offentliga diplomatiska delegationer och internationella initiativ, så att de erfarenheter, perspektiv och behov som finns hos hälften av befolkningen tas till vara. Detta kommer att bidra till problemlösningar och långsiktigt hållbara beslut som rör kvinnor, eftersom könsfaktorn är en viktig variabel som förbises i den yttre politiken.
 6. Europaparlamentet betonar att det behövs en heltäckande definition av våld, offentligt eller privat, enligt riktlinjerna från CEDAW-kommittén och handlingsprogrammet från

¹ KOM(1995) 216, 25.5.1995; rådets förordning (EG) nr 975/1999 av den 29 april 1999 (EGT L 120, 8.5.1999, s. 1); rådets förordning (EG) nr 976/1999 av den 29 april 1999 (EGT L 120, 8.5.1999, s. 8).

² KOM(2001) 295, XXX.

³ <http://www.eurosur.org/wide/EU/Cotonou/newcotonou.htm>

Peking. Denna definition bör ingå i handels- och utvecklingsavtalen. Tredje länder uppmanas att underteckna och införliva detta instrument i sin interna lagstiftning.

7. Europaparlamentet uppmanar eftertryckligen rådet och kommissionen att i framtida handels- och utvecklingsavtal, oberoende av människorättsklausulen och som komplement till denna, inkludera en särskild klausul om sanktioner och slutligen hävande av avtalet om allvarliga och återkommande kränkningar av kvinnors rättigheter förekommer, dvs. utbrett våld genom att kvinnor exempelvis könsstympas, skadas med syra, bestraffas offentligt, bränns samt utsätts för blodsfejder, stening, våldtäkter, människohandel, hedersmord, tvångsäktenskap och slaveri.
8. Europaparlamentet anser att det bör stadgas om sanktioner eller hävande av avtal i fall då partnerlandets regering systematiskt underlåter att aktivt agera mot dessa missförhållanden genom lagstiftning samt inom administrationen och rättssystemet, trots bevis på grovt och ökande våld mot kvinnor. Under alla omständigheter bör konsekvenserna för befolkningen, framför allt för kvinnor och barn, av sanktioner eller hävande av avtal noggrant studeras och bedömas.
9. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att i sina insatser inbegripa lokala kvinnoorganisationer från länder som aktivt deltar i kampen mot kvinnovåld.
10. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att införa gynnsamma eller ogynnsamma handelsvillkor för partnerländerna beroende på hur de bekämpat kvinnovåldet samt belöna dem beroende på vilka framsteg de gjort när det gäller demokratisering och rättssäkerhet.
11. Europaparlamentet uppmanar kommissionen och medlemsstaterna att i sina program för utvecklingsstöd inbegripa specifika projekt för att bekämpa våld mot kvinnor och gynna kvinnors frigörelse. Dessutom uppmanar parlamentet kommissionen och medlemsstaterna att ägna en avsevärd andel av sina stödprojekt uteslutande åt kvinnor, deras välmående och utveckling. Parlamentet poängterar att man i dessa projekt måste säkra ett aktivt deltagande av kvinnorna på lokal nivå.
12. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att uppmärksamma kvinnors ställning och framsteg på det ekonomiska, juridiska, sociala och kulturella området, särskilt läget när det gäller ratificeringen av CEDAW och dess tilläggsprotokoll, och att inleda en diskussion med partnerländerna om vissa känsliga frågor, t.ex. diskriminerande bestämmelser i familje- och straffrätt, våld i hemmet, diskriminering när det gäller tillgång till vård och utbildning samt rättshjälp. Befintliga EU-medel måste användas på rätt sätt för att finansiera aktiva åtgärder i länder där makten är kraftigt snedfördelad mellan könen, vilket hindrar kvinnors frigörelse och medverkan i samhället och utbildningen och på så sätt leder till att kvinnor är extra utsatta för våld.
13. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att vid behandlingen av asylansökningar ta hänsyn till förföljelser och/eller rädsla för förföljelser eller fysiska kränkningar av kvinnor på grund av deras kön.
14. Europaparlamentet framhåller att problemet med våld mot kvinnor måste vara en integrerad del i de pågående förhandlingarna om att sluta ett handels- och samarbetsavtal

samt att man under dessa inför Irans regering måste insistera på vikten av att CEDAW ratificeras.

15. Europaparlamentet vädjar även till regeringarna i partnerländerna att
 - visa den nödvändiga politiska viljan och påskynda reformerna inom lagstiftning, administration m.m. för att uppnå rättslig jämlikhet mellan män och kvinnor och integrera jämställdhetsfrågor i all sin politik, varvid särskilt kvinnors deltagande i beslutsprocesser skall uppmuntras,
 - föra informationskampanjer och en politik mot kvinnovåld och därvidlag främja särskild vidareutbildning för polis- och domstolsväsendet, uppmuntra jämställdhet inom utbildningen (och särskilt förhindra att flickor avbryter eller hoppar av studierna) samt stärka hälsoprogrammen.
16. Europaparlamentet föreslår att permanenta förbindelser upprättas via kommissionens delegationer med berörda lokala, nationella och internationella institutioner samt frivilligorganisationer som verkar i partnerländerna, detta i syfte att samla in och publicera alla tillgängliga och användbara uppgifter om kön och våld samt kvinnors situation i tredje länder, liksom allmän information som tillhandahålls av tredje länder, i ett meddelande varje år.
17. Europaparlamentet begär att man säkrar kvinnors deltagande i avtalsprocessen med tredje länder i syfte att trygga en systematisk integrering av jämställdhetsperspektivet samt att man tar hänsyn till hur kvinnornas liv och omständigheter påverkas.
18. Europaparlamentet uppmuntrar kommissionen att utbilda och rekrytera personal med fakkunskaper inom genusteori och integrering av jämställdhetsfrågor, så att kommissionen kan tillhandahålla könsuppdelad statistik i sina rapporter om olika länder och regioner, samordna EU:s arbete för att där det behövs bekämpa kvinnovåldet samt bedöma dess konsekvenser.
19. Europaparlamentet anser att kommissionen bör ta upp kvinnovåldsrelaterade frågor i alla relevanta internationella forum, konferenser och organisationer, t.ex. G8-mötena och WTO-rundorna, och föreslå lämpliga åtgärder och klausuler mot våld i multilaterala avtal.
20. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att, i alla förhandlingsskeden och genomförandestadier i samband med bilaterala och multilaterala avtal, ge sitt fulla stöd till aktuella och framtida EU-åtgärder för att bekämpa våld mot kvinnor.
21. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att i det egna landet införa särskild lagstiftning och tillse att befintlig lagstiftning tillämpas striktare, i synnerhet då det gäller förbud mot och bestraffning av könsstympning och samtidigt utarbeta nationella program som syftar till att fullständigt utrota könsstympning.
22. Europaparlamentet upprepar sin uppmaning från resolutionen från februari 2001 till medlemsstaterna och kommissionen om att de i samarbete med Europol, Interpol och Eurojust bör vidta konkreta och samordnade åtgärder mot kvinnohandeln i Europa samt ratificera FN:s nya protokoll om människohandel.

23. Europaparlamentet uppdrar åt talmannen att översända denna resolution till kommissionen, rådet, medlemsstaternas och kandidatländernas regeringar samt EU:s handels- och associeringspartner.

MOTIVERING

EU:s yttre förbindelser

EU:s yttre förbindelser omfattar ett brett och varierande spektrum av förbindelser med tredje länder. Dessa förbindelser kan vara endimensionella, som livsmedelsbistånd, eller komplexa, som partnerskapsavtal eller anslutningsavtal. Däremellan finns det många olika typer av förbindelser, allt från enkla handelsavtal till Cotonouavtalet som omfattar handelsaspekter, utvecklingsaspekter, kulturaspekter och andra aspekter.

Handelspolitiken har sin rättsliga grund i artikel 133 i fördraget som anger som mål ”att bidra till en harmonisk utveckling av världshandeln, en gradvis avveckling av restriktionerna i den internationella handeln och en sänkning av tullmurarna”. Dessutom måste EU:s handelspolitik ta hänsyn till andra mer allmänna sociala och ekonomiska normer, däribland jämställdhet mellan män och kvinnor som ett allmänt mål för all EU-politik (artikel 2).

Utvecklingspolitiken baseras på artikel 177 i fördraget och skall främja varaktig ekonomisk och social utveckling i utvecklingsländerna, deras integration i världsekonomin och kampen mot fattigdomen. Dessutom ”skall [utvecklingspolitiken] bidra till det allmänna målet att utveckla demokratin och rättsstaten samt till målet att respektera de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna” (artikel 177.3). Det sistnämnda är något man måste ta hänsyn till i all politik som kan tänkas beröra utvecklingsländer (artikel 178) liksom i alla former av ekonomiskt, finansiellt och tekniskt samarbete med tredje länder (artikel 181a).

Som en allmän riktlinje skall **utrikespolitiken**, i enlighet med artikel 11 i EU-fördraget, definieras och genomföras med målet att (bland annat) ”utveckla och befästa demokratin och rättsstatsprincipen samt respekten för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna”.

I teorin ersätter Europeiska gemenskapen medlemsstaterna vid yttre förbindelser på de områden som faller inom dess exklusiva befogenheter. Många medlemsstater fortsätter emellertid att delta vid sidan om kommissionen och/eller rådet. Alla åtgärder på detta område måste därför vidtas gemensamt av EU och dess medlemsstater.

Respekten för de mänskliga rättigheterna

Sedan 1992 har EG i alla sina avtal med tredje länder inkluderat en klausul som definierat respekten för de mänskliga rättigheterna och demokrati. Ett rådsbeslut från 1995 fastställde de allmänna villkoren för grunderna till denna klausul som utgör en ”väsentlig del” av avtalet. Enligt Wienkonventionen om fördragsrätt från 1969 innebär en överträdelse av en väsentlig del att parterna har rätt att dra sig ur avtalet.

Detta var något mycket nyskapande när det gällde bilaterala avtal och har vidareutvecklats i Cotonouavtalet som undertecknades tillsammans med AVS-länderna i juni 2000. Med undantag för livsmedelsbistånd där en sådan klausul av humanitära skäl inte kan användas ingår nu respekten för mänskliga rättigheter och demokrati som en grundläggande del av EU:s utrikespolitik.

På grundval av detta har en rad olika instrument utvecklats, exempelvis åtgärder och intervention i FN-forum och riktade sanktioner som kan variera från att neka betydande medlemmar av en regim inresevisum till att frysa alla tillgångar som finns i EU-länder. Det faktum att avtalet med Turkiet ”frystes” 1980 på grund av utbredda kränkningar av de mänskliga rättigheterna efter militärkuppen i landet är ett exempel på sådana åtgärder.

Andra instrument omfattar positiva åtgärder som finansiellt samarbete, bilateral dialog eller observation. ”Initiativet för demokrati och mänskliga rättigheter” har en budget på omkring 100 miljoner euro. Dessa pengar kan även gå till länder som inte har något avtal med EU.

Mänskliga rättigheter och våld mot kvinnor

Alla former av fysiskt eller psykiskt våld mot människor betraktas som en allvarlig kränkning enligt FN:s stadga om grundläggande rättigheter. Våld mot kvinnor är därför en allvarlig kränkning av de mänskliga rättigheterna. Kvinnor har samma rättigheter som män och därför skulle det, rent teoretiskt, inte behövas särskilda bestämmelser för kvinnor.

Rättigheter som erkänns i samhället har emellertid inte ett absolut värde. Det finns exempel på fall där andra värderingar, högre upp i hierarkin, går före ovannämnda rättigheter, exempelvis vid medicinska insatser.

Detta är okomplicerat när ett värde har en högre ordning än ett annat värde. Värden som tradition, socialt lugn och värdighet är emellertid mycket svårare att placera in i hierarkin. Således anses våld mot kvinnor i många fall mindre värt än exempelvis tradition, social sammanhållning eller de manliga familjemedlemmarnas heder. Könstymning av kvinnor betraktas som ett vidmakthållande av traditionen, hedersbrott som att det sociala lugnet bevaras och stening och offentlig bestraffning av kvinnor som ett sätt att skydda samhällsordningen.

En social filosofi i vilken inte alla människor är jämlika och kvinnors rättigheter är underordnade mäns rättigheter kan inte accepteras. Det är också något som sällan godtas ens i fall som i början präglas av internationell likgiltighet, som under talibanregimen i Afghanistan.

För EU måste mänskliga rättigheter och demokrati stå över varje form av sed eller social filosofi som står i motsättning till dessa värden. EU upprätthåller principen att kvinnors och flickors mänskliga rättigheter är omistliga, vilket redan angavs i FN:s Wienförklaring¹ från 1993 och som upprepades i Beijingförklaringen från 1995. Dessutom angav Europaparlamentet i sin första årsrapport om mänskliga rättigheter att respekt för kvinnors mänskliga rättigheter med särskild tonvikt på förhindrande av våld mot kvinnor är den stora prioriteringen på 2000-talet. I årsrapporten förklarades att ”Europeiska unionen har ett stort ansvar för att främja kvinnors rättigheter över hela världen”.

¹ Wienförklaringen från 1993 angav också att ”könsbaserat våld och alla former av sexuella trakasserier och sexuellt utnyttjande, inklusive sådant som härrör från kulturella fördomar och internationell människohandel är oförenliga med den enskilda människans värdighet och värde och måste avskaffas”.

Våld mot kvinnor belystes redan vid konferensen i Köpenhamn 1980 som rekommenderade att ”lagstiftning bör antas och genomföras för att förhindra våld i hemmet och sexuellt våld mot kvinnor”.

I sin allmänna rekommendation nr 19 från 1992 definierar CEDAW-kommittén (FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor) könsbaserat våld som ”våld riktat mot en kvinna på grund av att hon är en kvinna eller som drabbar kvinnor opropotionerligt mycket. Detta omfattar handlingar som medför fysisk, psykisk eller sexuell skada eller lidande, hot om sådana handlingar, tvång eller frihetsberövande”.

Stater kan göras ansvariga när de inte agerar för att förhindra eller utreda och straffa våldshandlingar mot kvinnor.

Behovet av särskilda åtgärder

Våld mot kvinnor kan inte avskaffas utan att man tar tag i de faktorer som direkt eller indirekt medverkar till att göra kvinnor till lätta måltavlor. Ett kulturellt arv som placerar män i privilegierade ställningar på ett antal rättsliga, sociala, ekonomiska och politiska områden ger dem makt: sådan makt är en grogrund för fysiskt eller moraliskt våld mot kvinnor.

Enligt CEDAW:s rekommendationer kan våld genereras av traditionella attityder och stereotyper om kvinnor, särskilt på landsbygden. Andra källor till våld är pornografi, kvinnohandel och utnyttjande av kvinnors prostitution, sexturism, sexuella trakasserier på arbetsplatsen, tvångssterilisering eller påtvingade aborter samt kvinnomisshandel och våld inom familjen.

Det är därför tydligt att främjandet av ekonomisk utveckling, utbildning och kvinnors deltagande i beslutsprocessen är den huvudsakliga metoden för att bekämpa våld, oavsett om detta sker öppet eller inom familjen.

På samma sätt är nära samarbete mellan internationella organ som FN och EU å ena sidan och nationella regeringar och frivilligorganisationer å andra sidan, baserat på integrering av ett jämställdhetsperspektiv i utvecklingspolitiken, ett viktigt instrument.

Åtgärder som vidtagits av EU för att främja demokrati och skydda de mänskliga rättigheterna bör även användas med det specifika syftet att avskaffa alla former av våld mot kvinnor och för att skydda kvinnors grundläggande rättigheter. En allmän klausul om respekt för mänskliga rättigheter kan inte behandla och saknar relevans för frågan om våld mot kvinnor.

EU-åtgärder för att bekämpa våld

Över hela världen ger kommissionen stöd för att stärka kvinnors ställning och för att bekämpa diskriminering och våld, exempelvis genom program för att främja lika tillgång till utbildning, val, hjälp till offer för kvinnohandel eller sexuellt utnyttjande.

Sedan november 1982 har EU:s ministerråd antagit en rad relevanta slutsatser och/eller resolutioner. Till en början var dessa endast snävt inriktade på utvecklingsamarbete och

kvinnors roll i utvecklingsländerna. Så småningom har de utvecklats till att inrikta sig på kvinnor i utveckling och ännu senare kön och utveckling.

I en viktig resolution om integrering av könsfrågor i utvecklingssamarbete (nr 12847/95), som rådet antog i december 1995 på grundval av ett meddelande från kommissionen, konstaterade rådet att ”att minska de existerande könsskillnaderna är en viktig utvecklingsfråga”. I resolutionen efterfrågades en integrering av jämställdhetsperspektivet i utvecklingspolitiken, framför allt en könsbaserad analys av utvecklingspolitik, könsbaserad observation och utvärdering av politiken, jämlikt deltagande och politisk maktindelning.

På grundval av detta anges det i artikel 31 i Cotonouavtalet att samarbete skall syfta till att ”förbättra kvinnors tillgång till de resurser som krävs för att de till fullo skall kunna utöva sina grundläggande rättigheter”. Mer specifikt bör åtgärder vidtas med respekt för kvinnors tillgång till grundläggande sociala tjänster (utbildning och fortbildning, hälsovård och familjeplanering) och produktiva resurser, och kvinnors situation när det gäller akutbistånd och rehabiliteringsoperationer. I artikel 25 stöder EG ansträngningar för att förhindra kvinnlig könsstympning.

Behovet av ytterligare EU-åtgärder

Eftersom EU:s yttre förbindelser definieras av både EU-institutionerna och medlemsstaterna förutsätter bekämpandet av våld mot kvinnor ett starkt engagemang på båda dessa nivåer. Samma principer som används för att försvara mänskliga rättigheter och demokrati bör användas och samma rättsliga instrument bör användas för att identifiera och bekämpa våld mot kvinnor såväl internt som i tredje länder.

En särskild klausul som förbjuder våld mot kvinnor bör införas i externa avtal. För att göra denna klausul effektiv kan bedömningen av våldet baseras på undersökningar eller rapporter från EU och internationella organ samt tillfälliga uppdrag där Europaparlamentet skulle kunna ingå.

En definition av våld i linje med den definition som används av CEDAW-kommittén skulle kunna ingå i avtalen. Denna definition bör vara tillräckligt bred för att kunna tillämpas på alla former av våld, inklusive systematiskt förtryck av kvinnor på många områden i samhällslivet och det politiska livet.

Precis som fallet är med mänskliga rättigheter och demokrati måste emellertid medlemsstaterna se till att de i sin egen lagstiftning och rättspraxis uppmärksammar och bestraffar våld mot kvinnor.

I detta avseende bör det påpekas att endast Sverige, Storbritannien och Belgien har en särskild lagstiftning om kvinnlig könsstympning. I huvudsak är denna praktik föremål för sanktioner baserat på lagstiftning om minderårigas fysiska integritet. I Frankrike har det förekommit en del rättsfall om könsstympning men huvudproblemet verkar ignoreras.

Kommissionens delegationer bör anställa personal som är utbildad i jämställdhetsfrågor och integrering av jämställdhetsperspektiv i utvecklingspolitiken. Det bör ske en insamling och

bearbetning av uppgifter uppdelat på kön för att kontrollera deras effekter för kvinnor och bedöma ”våldet” eller risken för våld.

När det gäller politiska instrument bör EU hålla alla kanaler för dialog med tredje länder öppna på grundval av ett klart uttalande där parterna åtar sig att i dialogen behandla den särskilda frågan om jämställdhet och våld. I samband med detta kan artikel 8 i Cotonouavtalet tjäna som ett bra exempel (politisk dialog).

Vid rapporter om våld måste reaktionerna och botemedlen variera från positiva åtgärder (integrering av anti-våldsprogram och anti-våldsprojekt) till negativa åtgärder som sanktioner eller suspension av avtalet. Detta skulle bero på graden av våld och samarbete från berörda länder (framför allt undertecknandet/ratificeringen av och uppfyllandet av CEDAW). Vilken typ av sanktion som än genomförs måste denna åtföljas av ett noga övervägande av dess sociala och ekonomiska effekter för kvinnor och befolkningen i stort.

Slutligen skulle EU kunna utvidga det horisontella förbehållet i budgeten för 2003: ”Avsaknad av åtgärder för att förhindra och bekämpa grovt våld mot kvinnor (stening, offentlig prygel, könsstympning, brännande eller våldtäkt) skall utgöra ett skäl för att suspendera EU-stöd”¹.

¹ Denna klausul har införts av Europaparlamentet i de finansiella och tekniska samarbetsavtalen med tredje land och den om konsolidering av demokrati, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

BILAGA

EUROPEISKA UNIONENS REAKTION PÅ VÅLD MOT KVINNOR I TREDJE LAND: PRAXIS

I detta arbete granskas Europeiska kommissionens konkreta reaktion på ständiga överträdelser av kvinnors rättigheter. Detta görs genom en analys av fallstudier av sex länder med anknytning till Europeiska unionen genom olika avtal. Denna text bygger i huvudsak på information som finns på kommissionens webbplats och på svar på skriftliga frågor¹ till kommissionen. Samma frågor ställdes även till rådet i januari och februari 2003 men de har ännu inte besvarats.

AVS-EG-partnerskap: Kenya, Nigeria och Zambia

Samarbetet mellan EU och Kenya, Nigeria och Zambia bygger på AVS-EG-partnerskapet. Cotonouavtalet, som avser den allmänna ramen för relationerna AVS-EG under de kommande 20 åren, omfattar respekt för de mänskliga rättigheterna inklusive jämställdhet mellan kvinnor och män som en väsentlig del av avtalet och behovet av en vittomfattande dialog mellan de två parterna.

Kenya

Våld mot och diskriminering av kvinnor är utbrett i Kenya enligt Amnesty International. De flesta kenyanska kvinnorna och flickorna könsstympas trots att det finns en lag som förbjuder könsstympning av flickor under 17 år. Sexuellt våld är ett annat stort problem som upplevs av många kenyanska kvinnor². Kommissionen har redan tagit upp frågan om våld mot kvinnor med den kenyanska regeringen och vissa icke-statliga organ vid flera tillfällen och kommer att fortsätta att göra detta. Kommissionen stöder lämpliga åtgärder för att bereda vägen för framsteg inom området för mänskliga rättigheter inklusive kvinnors rättigheter. Kommissionen bidrar även ekonomiskt till specifika initiativ från det civila civilsamhället för att motverka våld mot kvinnor, bland annat ett projekt med inriktning på kvinnlig könsstympning.

Nigeria

I Nigeria blir kvinnor allt oftare offer för piskstraff eller avrättning genom stening för äktenskapsbrott. Dessa domar avkunnas av domstolarna i Nigerias norra stater som tillämpar religiösa lagar (sharia).³ I individuella fall med kvinnor har kommissionen vädjat direkt till presidenten eller genom diplomatiska kanaler och vänt sig till den nigerianska regeringen för

¹ E-0182/02, E-0515/03, E 0517/03, E 0519/03, E 0521/03 och E 0523/03.

² <http://web.amnesty.org/web/wire.nsf/March2002/Kenya>

³ <http://web.amnesty.org/library/Index/engAFR440082002?OpenDocument&of=THEMES\WOMEN?OpenDocument&of=THEMES\WOMEN>

att få ett slut på tillämpningen av dödsstraff. Europaparlamentet¹ och rådets ordförandeskap² har vid flera tillfällen uttryckt sin avsky för stening och kroppsstraff, tillämpningen av sharialagarna och dödsstraff i landet. Båda institutionerna hävdade att denna praxis utgör en allvarlig kränkning av de mänskliga rättigheterna. Landstrategidokumentet som undertecknades av Nigeria 2002 omfattar stöd till förbättring av kvinnornas status. En reformering av rättssystemet, inklusive frågan om shariastrafflagen, behandlas genom det europeiska initiativet för demokrati och mänskliga rättigheter för landet och genom hjälp till det civila samhällets organisationer. På senare tid har AVS-EG:s parlamentariska församling uppmanat Nigerias regering att vidta nödvändiga åtgärder för att hävda respekten för rättsstatens principer och de grundläggande rättigheterna.

Zambia

Enligt en rapport från Human Rights Watch från januari 2003 löper flickor i Zambia fem gånger större risk att smittas av hiv-virus än pojkar, eftersom de är offer för omfattande sexuella övergrepp. Ett annat stort problem är det straffrättsliga systemets oförmåga att på lämpligt sätt ta hand om anmälningar om sexuellt utnyttjande³. Den ansvarige kommissionsledamoten diskuterade nyligen denna fråga med Zambias president och till följd av detta arbetar nu kommissionen tillsammans med den zambiska regeringen för att utforma särskilda utbildningsprogram för domare och polisbefäl. Hiv-problemet angrips delvis genom användning av budgetpost B7-6211 som tillhandahåller medel för att förbättra vård och behandling av smittade personer men även till stöd av projekt för att tillgodose behoven för unga kvinnor som löper risk att smittas.

När det gäller dessa tre länder hänvisar kommissionen till möjligheten att hålla samråd och på ett senare stadium vid behov vidta lämpliga åtgärder närhelst avtalets väsentliga inslag inte respekteras. Att upphäva avtalet kan bara ses som en sista utväg.

Europa-Medelhavspartnerskap: Egypten

Sedan 1995 måste förbindelserna mellan Egypten och Europeiska unionen betraktas inom ramen för Barcelonaprocessen, som skapade grundvalen för ett närmare integrerat partnerskap mellan unionen och dess grannar i söder. I samband med Barcelonadeklarationen 2001 undertecknade Egypten ett associeringsavtal med Europeiska unionen. Även om bestämmelser om mänskliga rättigheter ingår i deklarationen utsätts egyptiska kvinnor för diskriminering, och de flesta av dem är könsstympade.

Den egyptiska regeringen bekämpar könsstympning genom lagstiftning och genom åtgärder för att ändra folkets attityder. Könsstympning förklarades faktiskt olagligt 1996 men detta

¹ B5-0109/2001 (protokoll av den 15 februari 2001), B5-0711/2001 (protokoll av den 15 november 2001), B5-0035/2002 (protokoll av den 7 februari 2002), A5-0106/2002 (protokoll av den 25 april 2002) och B5-0172/2003 (protokoll av den 13 mars 2003).

² Ordförandeskapets deklaration om kroppsstraff i staten Zamfara av den 30 januari 2001 (<http://europa.eu.int/abc/doc/off/bull/en/200101/p106030.htm>), ordförandeskapets deklaration med anledning av domen som avkunnades av Sokoto Sharia Court of Appeal att medge det överklagande som lämnades in av Safiya Hussaini den 22.3.2002 (<http://europa.eu.int/abc/doc/off/bull/en/200203/p106016.htm>), ordförandeskapets slutsatser från mars 2002 och ordförandeskapets deklaration om domen om stening till döds av Amina Lawal av den 21 augusti 2002 (<http://europa.eu.int/abc/doc/off/bull/en/200207/p106024.htm>).

³ <http://www.humanrightswatch.org/reports/2003/zambia/>

förbud undanröjdes genom ett domstolsbeslut. I en resolution från 1997¹ uttryckte det egyptiska parlamentet sitt beklagande av domstolarnas domar och bekräftade sitt stöd för den egyptiska regeringen, som senare på ett framgångsrikt sätt återinförde förbudet mot könsstympling. Europeiska unionen stöder kampen mot könsstympling genom program om reproduktiv och grundläggande hälsa och genom att till exempel samfinansiera kampanjer mot stympling. Kommissionen ger stöd till olika program, det civila samhällets organisationer och icke-statliga organisationer i kampen mot diskriminering av kvinnor. Europeiska unionen har i flera år faktiskt finansierat kvinnoprogram i samarbete med Ibn Khaldoun-institutet. I enskilda fall av kränkning av de mänskliga rättigheterna använder kommissionen lämpliga diplomatiska kanaler för att utöva tryck på den egyptiska regeringen, men frågor om de mänskliga rättigheterna behandlas i allmänhet i den politiska dialogen mellan Egypten och unionen.

Samarbetsavtal: Pakistan

Officiellt samarbete mellan Pakistan och EU inleddes 1976. Nyligen undertecknades ett tredje generationens samarbetsavtal som innehåller en klausul om respekt för mänskliga rättigheter och demokratiska principer. I Pakistan är våldet mot kvinnor, i synnerhet "hedersbrott" som våldtäkter, syrakastning, bränning och mord, utbrett och har till och med ökat under senare år. Enligt Amnesty International erbjuder inte de pakistanska myndigheterna tillräckligt skydd för de kvinnor som utsätts för våld.² Europeiska kommissionens delegation i Pakistan följer på nära håll alla händelser och initiativ på området, och Europeiska kommissionen har officiellt uppmanat den pakistanska regeringen att vidta åtgärder för att stoppa våldet och upphöra med diskrimineringen. 1999 utfärdade rådets ordförandeskap en deklaring³ i vilken det fördömde "hedersbrott" och uppmanade den pakistanska regeringen att skydda medborgarna i enlighet med konstitutionen och internationella avtal om de mänskliga rättigheterna. Europaparlamentet uppmanade för sin del regeringen att trygga kvinnornas säkerhet och likabehandling gentemot fundamentalistiska grupperingar i landet⁴. Kvinnors rättigheter är ett övergripande inslag i olika europeiska projekt i Pakistan, och de hävdas genom Europeiskt initiativ för demokrati och mänskliga rättigheter. År 2002 finansierades till exempel ett program för att främja och skydda kvinnors rättigheter genom Europeiskt initiativ för demokrati och mänskliga rättigheter⁵.

Inget avtal: Iran

För närvarande finns inget avtal med Iran, men förhandlingar om ett handels- och samarbetsavtal har inletts trots allvarliga överträdelser av kvinnors rättigheter⁶ i landet. I Iran stenas och torteras kvinnor, och det förekommer en systematisk diskriminering av kvinnor. Den lägsta giftasåldern för kvinnor med lagligt samtycke är till exempel 9 år, vilket

¹ B4-0655/1997 (protokoll av den 17 juli 1997).

² <http://web.amnesty.org/library/Index/engASA330062002?OpenDocument?OpenDocument>

³ Ordförandeskapets deklaring om Pakistan av den 13 augusti 1999

(<http://europa.eu.int/abc/doc/off/bull/en/9907/p104021.htm>).

⁴ B5-0265/2001 (protokoll av den 5 april 2001).

⁵ Kommissionens arbetsdokument, Bryssel, den 20 december 2001, REV 1-Final.

⁶ Våldet mot kvinnor var en av de farhågor som Europaparlamentet gav uttryck för i en resolution av den 13 december 2001 (Europaparlamentets resolution A5-0418/2001).

Europaparlamentet anser utgör en ”rättsligt sanktionerad möjlighet till sexuellt utnyttjande av barn”¹.

Europeiska kommissionen betonar att de pågående förhandlingarna med Iran om ett handels- och samarbetsavtal är knutna till förhandlingarna om en politisk dialog och terrorismbekämpning, och detta motsvarar beslutet av rådet (allmänna frågor och yttre förbindelser) från den 12 juli 2002 om det politiska paketet. Europaparlamentet betonade i olika resolutioner att handels- och samarbetsavtalet med Iran måste inkludera en klausul om mänskliga rättigheter. I de resolutionerna uttryckte Europaparlamentet sitt motstånd mot den diskriminering som iranska kvinnor utsätts för och mot tillämpning av dödsstraff och stening. Europaparlamentets ledamöter vill att de iranska myndigheterna skall vidta nödvändiga åtgärder för att garantera likabehandling av kvinnor och män². I december 2002 inleddes en dialog med EU specifikt om de mänskliga rättigheterna. En av de första frågorna som togs upp i denna dialog var diskrimineringen av kvinnor. Under det första mötet betonade EU betydelsen av att Iran ansluter sig till konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor och betonade även sin önskan att Förenta Nationernas föredragande om våld mot kvinnor skulle inbjudas att besöka Iran. På senare tid har positiva nyheter kommit från Iran om att FN:s föredragande om våld mot kvinnor verkligen har inbjudits och att ett moratorium om stening har varit i kraft sedan slutet av 2002.

SLUTSATSER

Trots att avtalen med Kenya, Nigeria, Zambia, Egypten och Pakistan uttryckligen anger mänskliga rättigheter som ett väsentligt inslag och trots att de olika exemplen på våld mot kvinnor klart och tydligt visar att dessa mänskliga rättigheter inte respekteras har Europeiska unionen inte upphävt avtalen med dessa länder. De diplomatiska kanalerna och den etablerade politiska dialogen har använts för att utöva tryck på länderna att förbättra sin status när det gäller kvinnors rättigheter. Samtidigt har Europeiska unionen arbetat positivt tillsammans med tredje land för att motverka våld mot kvinnor genom att stödja och finansiera initiativ från regeringen, icke-statliga organisationer och civilsamhället inom ramen för de olika samarbets- och associeringsavtalen, till exempel MEDA³ och Europeiskt initiativ för demokrati och mänskliga rättigheter.

Det är mycket uppenbart att Europeiska unionen i fallet Iran har färre instrument i kampen mot våldet mot kvinnor, eftersom Europeiska unionen hittills inte har träffat något avtal med det landet, även om Europeiska unionen kan knyta undertecknandet av handels- och samarbetsavtalet med Iran till en betydande förbättring av kvinnornas situation i detta land.

¹ PE 302.056: betänkande om EU:s förbindelser med Iran.

² B4-0059/97 (protokoll av den 20 februari 1997), B4-1125/98 (protokoll av den 17 december 1998), B5-0035/2002 (protokoll av den 7 februari 2002), A5-0106/2002 (protokoll av den 25 april 2002), B5-0527/2002 (protokoll av den 24 oktober 2002) och B5-0592/2002 (protokoll av den 21 november 2002).

³ MEDA är Europeiska unionens huvudsakliga finansiella instrument för att genomföra Europa-Medelhavspartnerskapet.

